

∞ | Проф. Милена Моллова

БЕТОВЕН

С бележитата пианистка разговаря
Светлана Димитрова

и аз

„Бетовен е библия. Бетовен е азбуката на музиката за пиано. Перфектна форма на класическа соната с романтичната емоция, която е криел в себе си.“

Първият ви концерт кога беше?

На шест години, самостоятелен в Шумен. Скоро приятели намериха из своите бумажки един флаер от 1946 г. със съобщение за моя концерт.

Толкова малка пред публиката притеснявахте ли се?

Никога не съм се притеснявала. За мен винаги е било удоволствие да свиря пред публика, в зала.

А какво свирехте и как избрахте програмата си? Сигурно с преподавателя си?

Да, разбира се. Тогава моя учителка беше Павла Жекова, майка на Катя Владигерова и тъща на Панчо Владигеров. Тя беше изключителна жена и преподавателка. Разбира се, тя определи програмата, но това, което видях да пише, е Бах, Моцарт, Бетовен, Шуман, Андрей Стоянов, Парашкев Хаджиев – голяма, сериозна програма. Следващият ми концерт е бил на седем години. След това вече гойдох в София и станах ученичка на проф. Димитър Ненов. Когато той почина, продължих при проф. Панка Пелишек. Първото ми свирене с филхармонията е на тринадесет под диригентството на Саша Попов.

На този концерт с филхармонията свирите *Третия концерт на Бетовен*...

Да, на мен всичко ми се удаваше лесно, не беше проблем. Преди него изпълних концерта на Менделсон с Разградския оркестър и това беше първият ми концерт с оркестър. Бях на единадесет години.

Сега сред учениците ви има ли такива таланти?

Аз имам възможността да избирам на кого да преподавам и така е от много години. Въпрос на даденост – на някои ученици им трябва повече време, за да се подготвят, но има групи, на които им върви съвсем лесно. Била съм от вторите и затова ме наричаха вундеркинд. Затова започнах да следвам рано – на четиринадесет вече бях студентка. Вместо да вляза в осми клас, влязох в Академията и я завърших едновременно с гимназията. Съвсем спокойно и леко вървяха нещата, без насилие от ничия страна.

Кога започнахте да свирите?

На четири години. Две неща ми доставят огромно удоволствие – да чета и да свиря. Аз чета непрекъснато на няколко езика. Знаех да чета, преди да започна да свиря. Четях на български и френски, след това научих нотите. По-късно, на двадесет и две години, си купих кола и третото ми удоволствие е шофирането. В колата си имам книга и на всеки светофар дочитам нещо.

В рода ви няма музиканти. Вие сте първата.

Няма, но майка ми, която е придобила в рода Моллови, е имала изключително рядък и хубав глас, контраалт. Много е обичала музиката и нейната амбиция е била да стана музикантка. Аз съм първото от трите деца.

Какъв е бил животът по времето на вашето детство?

Родила съм се в Разград, защото майка ми е отишла на погребението на своята майка. Завалял голям сняг. Било е през февруари. Тъй като пътищата не са били разчистени, първите десет дни от живота си съм прекарала в Разград и след това сме се върнали в Шумен. Шумен – да си спомним, е имал първия оркестър, имал е и хор. Тогава се провеждаха много интересни концерти. Беше дошла една пианистка от София, много добре помня роклята ѝ – кринолин на цветя. Аз никога не свирех с такава рокля, защото не намирам, че е удобно, но много ми беше харесала.

Споменахте таланта на майка ви, но целият ви род е от таланти, просветени хора.

О, да! Тя е от Разград, където е имало голям хор и оркестър. Там е бил Бърнев, който е ръководил хор и после е създавал оркестър. Същото е и в Шумен. Това са били центрове на културата. Родът Моллови е от Шумен, но неговото начало е от село Беброво, Еленско, 1730 г. Имам голямо родословно дърво. Прозвището на дядо Петър Моллата, който е бил ученият човек там, е останало като фамилия. Били са много интелигентни хора, които са правили всичко за България. Ходили са да следват в Москва, Париж, Берлин, Виена. Всички са се връщали тук. Те са от основателите на Медицинската академия, на Българския червен кръст, на Софийския университет. Имало е кмет на София, министри. Били са от хората, дали всичко за прогреса на България след Освобождението. Имало е медици, преподаватели, духовни лица, военни, имало е генерал, който е бил близък с Дъво Гол. Горда съм с моята фамилия и род.

Ученичка сте на Димитър Ненов. Обичате ли музиката му?

Разбира се. Тя е изключителна и до ден днешен е модерна, съвременна. За мен това е космическа музика. След него следващият гениален български композитор за мен в момента е Стефан Драгостинов. Аз свиря и негова музика. Той сега пише концерт за пиано и оркестър, посветен на мен. Свирила съм много негови пиеси, най-важните от които са *Седем фузи*, интеграл за два рояла. Свиря ги с дъщеря ми, която е блестяща пианистка. За мен той е същият космически, модерен, авангарден композитор. За моята годишнина ми посвети соната за пиано, която носи заглавието „Тангра“. Много е красива. Сега я работя и трябва да я изсвиря, да се чуе.

Красимир Кюркчийски ви посвети концерт.

Аз изпълних неговия първи концерт, след това той ми посвети втория. Аз съм много щастлива, че получавам такива подаръци от събата и от моите колеги. Двама толкова големи композитори да ми посветят толкова големи произведения! Много съм горда и щастлива.

Но освен посветените ви творби сте направили много български премиери и на чужди, и на български творби, а последната май беше на Георги Арнаудов.

Да, на Георги Арнаудов, но свирех и Панчо Владигеров, Веселин Стоянов, Любомир Пипков. Свиря много българска музика. Когато пътувам, винаги включвам в програмата си българска музика. Преди години беше задължително, когато човек прави рецитал, в него да има една българска пиеса. Това се забрави. Жалко, защото кой, ако не ние ще изпълняваме нашата музика. Имах докторант от Южна Корея, който се яви на международния конкурс „Владигеров“ и свири Владигеров. Толкова му хареса! Той получи награда и каза, че това е неговият любим композитор. Чужденците, когато се запознаят с нашата музика,

много я харесват. Но няма кой да им я покаже. Това от нас зависи. В северните европейски страни има правила, според които, ако техните музиканти свирят тяхна музика, държавата финансира всичко – пътуването, хонорарите. При нас това го няма, за голямо съжаление.

Направили сте първи изпълнения на много съвременни композиции.

На Хиндемит, Барток, Шнитке, Барбър, Прокофиев. Концерта на Барбър трябваше да свиря с Васил Стефанов и Оркестъра на радиото, но трябваше да се вземе разрешение, че можем

запис в Радио София, който мисля, че е в *Златния фонд*. Беше през 1947 г. Свирих *Миниатюрите*. Другите негови пиеси бяха много трудни и големи, свирих ги чак след двадесет и петата ми година.

След ученето при Димитър Ненов и Панка Пелишек продължихте при Емил Гилелс.

Невероятен пианист и педагог! Пелишек ме подготви и отидох на първия конкурс „Чайковски“. Бях на осемнадесет години, най-малката участничка. Взех пета награда, което за мен беше огромен успех. Наградата ми я връчи

Концерт на проф. Милена Моллова със Софийската филхармония, фотография Василка Балеvsка

да свирим съвременна американска музика. Беше през 70-те години – без разрешение не можеше. Щеше да има наказания. Дори Шостакович и Прокофиев не беше желателно да се свирят, защото се смятаха за авангардни, не за социалистически реалисти. Ние си ги свирехме, но на концерт не беше много желателно.

Когато учехте при Димитър Ненов, свирехте ли негови произведения?

Бях на седем години, когато отидох при него. Тогава беше моят първи

самият Шостакович. След това Гилелс ме покани да уча при него. Това беше първият конкурс, много труден, много интересен. Моят спорт са конкурсите. Да се надсвирвам с други пианисти, няма значение каква награда ще получа.

Имате спечелени няколко, и то много големи конкурси.

Най-големите. За мен това е интересното. Не каква награда ще взема. Важното е да свиря.

И да видите какво е нивото.

Преди аз да свиря, никога не слушам другите, защото това много ме плаши. Всички ми се виждат най-добри и не смея да ги чуя. Но след като съм свършила, ги слушам с много голям интерес, защото наистина е много приятно и поучително. Не ги сравнявам със себе си, защото съм убедена, че всеки е отделна личност и прави това, което мисли, което може и което е най-доброто за него. Това е интересно в музиката.

Откривахте ли в техните изпълнения свои грешки?

Винаги съм критична към себе си. Особено с Гилелс се научих много добре да контролирам това, което искам да направя, както и дали го правя. Много е трудно човек да стои от тази страна на пианото и да е сигурен, че става това, което иска да чуе от страни. Това качество го развих при него и то ми помага цял живот.

Преподавате от много отдавна, имате безброй ученици. Нещо от вашите преподаватели използвате ли? Сигурно имате и ваша система.

От двадесет и две годишна преподавам. Иначе би било жалко. По мой начин пречупвам нещата, но всичко, което съм научила, е от полза на учениците. Много е интересно да се работи, да се общува с талантиви студенти. Аз винаги им давам право да имат мнение. Може да е различно, но ги провокирам да ми докажат, че са прави. Искам да мислят самостоятелно. Да бъдат личности, а не да свирят като този или онзи, или като мен. Това не искам никога.

Подтиквате ли студентите да се явяват на конкурси?

Много е опасно, когато един млад човек се готви за конкурс, надява се да бъде оценен и да получи награда, но не е достатъчно зрял или не е достатъчно говорено с него, че всъщност наградата не е задължителна. Може да има по-добри участници, може да не го оценят, може в момента да не свири по най-добрия начин. Този, който

не е достатъчно устойчив психически, може да изпадне в депресия. Това е много сериозен въпрос. Аз внимавам с моите студенти. Те обичат да ходят по конкурси, но на малки конкурси у нас или наблизо – Ниш, Скопие, в България, и лесно взимат награди. Когато се стигне до голям конкурс, нещата са сериозни. Трябва много свирене. Младите не са чак толкова упорити и чакат по-лесното.

Обичате ли рециталите, или предпочитате оркестъра?

И двете харесвам. Рециталът дава пълната свобода, човек е сам, разполага с пространството, с пианото, с музиката. Но когато свириш с оркестър, е много интересно. Тогава е диалог, ако щете, борба между две личности – диригент и солист. Понякога е много трудна тази борба. Понякога не сме в съгласие един с друг, но всички неща се уреждат на сцената.

Имали сте и такива случаи?

Разбира се. Много е интересен този обмен на енергия между оркестъра и солиста. Обичам също камерната музика. Това е висшата форма на най-чистата и хубава музика – свирене с друг партньор.

Да поговорим за партньорите ви.

Първото ми свирене беше с Дина Шнайдерман. Започнахме с Моцарт, с Бетовен. Изсвирихме целия репертоар за цигулка и пиано. С нея се запознах на конкурса „Чайковски“. Тя беше много силна и много противоречива личност. Чудесна цигуларка! От нея научих много неща за камерната музика, за съвместното музициране. Когато ми дойде много с нея след две или три години свирене, се отгърпвах за около година. Имах нужда от почивка. Но след това пак продължавах, защото да се свири с такъв партньор е изключително интересно.

Сега вече си партнирате с по-млади колеги – слушах ви със Зорница Иларионова...

Свирих известно време с нея. Но сега повече си партнираме с Марио Хосен. Вече станаха повече от десет години. Правихме Бетовен, свирихме френска музика. Записвахме за дискове. Свирих в състави – кuartет, квинтет. И той е чудесен музикант. В началото се притеснявах от разликата във възрастта. Мислех си, че моята рутина може да натежи в съвместното ни свирене.

Той има по-специални концепции за интерпретацията.

Разбира се, то това е интересно. Трябва да се свири и нещата се наместват. Много е приятно! Имам късмет да свиря с чудесни музиканти. И с колеги от чужбина като Жерар Пуле, един от най-големите френски цигулари, когото тук малко познаваме. Свирих с френския челист Доминик дьо Вийонкур. Марио Хосен организира фестивал „Орфеус“ във Виена. Вече десет години сме заедно там. Преподаваме, имаме майсторски класове и всяка вечер се правят концерти с различни състави.

Първото ви представяне пред публика с оркестър е с Бетовен. Да поговорим за вашия Бетовен. Изсвирили сте неговите сонати. Колко пъти?

Много пъти. Направих интеграла от неговите сонати. Скоро трябваше да напиша нещо за Бетовен и си мислех – Бетовен и аз или аз и Бетовен, което е малко нахално, но ние сме свързани. Бетовен е библия. Бетовен е азбуката на музиката за пиано. Моцарт също, но Бетовен е по-големият. Той създава перфектна форма, а като съдържание е вече много напред, към романтичния период. Перфектна форма на класическа соната с романтичната емоция, която е криел в себе си. Той е бил затворен човек. От всичко, което знам за него, той е бил много затворен човек. Дори си мисля, че е бил комплексирани от това, че не чува. Смятал е, че не е достатъчно красив, за да бъде в обществото. От друга страна, много е харесвал красивите

дами аристократки. Вероятно цялата тази негова вътрешна драма му е помогнала да напише тази гениална музика. Когато бях направила четиридесет години концертна дейност (беше през 1986 г.), мислех как да я отпразнувам и реших да изсвирия всички негови сонати за пиано в цикъл. Тридесет и две сонати в девет концерта – по четири сонати в един концерт и последните, понеже са големи, по две. Това беше много голяма работа. Всеки, откакто е започнал да свири, свири Бетовен. Ето аз в първия си концерт съм изпълнила негова сонатина. Преди да обявя цикъла от тридесет и две сонати, бях свирила двадесет. Трябваше да науча още десет. Беше изключително интересно. Всеки следващ път, в който ги изпълнявах, а аз ги свирех във Виена, в Германия, в Швейцария, няколко пъти в България, в тях се намираха нови неща, просто извиреха. Гилелс казваше: „Всичко е написано в нотите. Човек трябва да го види“. Ние често гледаме, но не виждаме.

Тази година на фестивала „Варненско лято“ вие свирехте отново Бетовен. Направихте рецитал с трите най-красиви и популярни сонати – Патетична, Лунна, Адасионата. Има ли сред останалите друга, която не е толкова известна, но вие да я предпочитате?

За Варна така се случи, така реших. Представете си, имате три деца. Кое ще изберете? А аз имам тридесет и две. Всичките са много хубави и заслужават да бъдат изсвирени, слушани и човек да се възхити от тях.

Отново на „Варненско лято“ миналата година бяха представени сонатите на Бетовен за цигулка и пиано с различни цигулари и пианисти. Тази година с ваше участие представихте сонатите за виолончело и пиано...

Да, изсвирихме и трио от Бетовен.

Бяха поканени млади виолончелисти, най-добрите бяха избрани...

Те всички са много добри. Контактът с младите и талантливите

музиканти е богатство. Това е разменена енергия, която зарежда невероятно. А и те казват, че се чувстват добре, когато свирим заедно. Изглежда и аз им давам добра енергия. Затова обичаме да свирим пред публика, а не на празна зала. Понякога се случва от лоша организация да няма публика, но когато залата принудително е празна, това е ужасно.

Как се чувствате по време на изолацията?

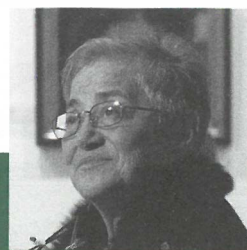
Дълго време бях обидена, бях бясна, че ми се ограничава свободата. Цял живот съм била борец за независимост. Първо с майка ми, а след това с всякакви глупави правила. Две-три седмици изобщо не пипнах пианото. След това реших, че то няма никаква вина, и започнах да си свиря. Но пропаднаха много престижни ангажменти. Щях да имам голямо честване в Щатите, рецитал в Германия, в една голяма и много хубава зала. Пропаднаха майсторски класове в Турция, Швейцария, Китай.

Свирите ли нещо за себе си, без да се налага да го изпълнявате пред публика?

Обикновено не, защото, ако започна да свиря нещо, трябва да го науча. Но ето, сега работя върху пиесата „Тангра“ и върху няколко неща, които съм преподавала, но никога не съм ги свирила. Познавам ги в детайли, но не са минавали през пръстите ми. Например *Фантазия* на Скрябин, Шопен – *Полонез-фантазия* и още няколко. Уча ги, за да сега готови. Аз просто обичам да свиря.

Имате три деца...

Горките деца! Сега като погледна назад, се чудя как успяха да оцелеят с майка като мене. Те станаха хора с професии и са уважавани по света. Голямата ми дъщеря Милена е пианистка, която има много добра кариера в чужбина. Тя не поиска да остане в България, за да не бъде дъщерята на Милена. Търсеше собствена си стойност и я получи, и в Италия, и в

Милена Моллова

Милена Моллова е родена на 19 февруари 1940 г. Нейни са първите изпълнения на произведения на Димитър Христов, Красимир Кюркчийски, Тогор Стойков, Георги Арнаудов, Стефан Драгостинов. Подвластна на своя търсачески дух, тя възражда и творби на забравени български композитори като Менахем Бенсусан и Васил Божинов. Милена Моллова е председателка на Училищното настоятелство на НМУ „Л. Пипков“, на Европейската асоциация на преподавателите по пиано – за България, член на Президиума на Висшата атестационна комисия при МС, учредителка и дарителка на фондация „П. Владигеров“ – Шумен, ръководителка на департамент „Музика“ на НБУ и почетен професор.

Южна Корея, а сега е в Турция. И тя преподава. Синът ми е голям рок музикант – Орлин Радински. Той се ожени в Англия и повече от 20 години е там. Свири с големи групи, и български, и чужди. След смъртта на Фреди Меркюри свири известно време в „Куин“. След това направи две свои групи. Преподава. Малката ми дъщеря Мелита като малка свиреше, но после реши да се откаже и сега има свой бизнес. Всеки ден сме във връзка и ако не ме чуят някой ден, все се питат къде съм. Те така отраснаха. Бяха си свое малко общество – учеха, свиреха, забавляваха се. Така се научиха на отговорност. Много интересни са моите деца. Много ги харесвам.